

RIIGIREFORMI VALIMISLUBADUSED

Riigireformi Radari kokkuvõte populaarsematest riigireformi
eesmärkidest ja põhimõtetest valimisprogrammides

2019. aasta
Riigikogu valimised

Halduskoormuse, bürokraatia ja õigusloome mahu vähendamine

EKRE

Eesmärgid

- Selgitame koostöös ettevõtjatega välja 25 kõige kulukamat ja bürokraatlikumat seadust või määrust ning tühistame või teeme need ümber, et muuta majanduskeskkonda ettevõtjasõbralikumaks.

[Majandus ja konkurentsivõime]

Põhimõtted

- Tugevdame Kaitseliitu, varustades selle võitlevad üksused kaitsevägega samal tasemel; kaotame bürokraatlikud takistused Kaitseliidu omavahendite kasutamiseks ja vabatahtlike pealikele nende allüksuste tegevuse planeerimisel ja elluviimisel.

[Riigikaitse ja sisejulgeolek]

- Kaotame bürokraatlikud takistused Kaitseliidu omavahendite kasutamiseks;

[Riigikaitse ja sisejulgeolek]

- Kaotame bürokraatlikud takistused vabatahtlikele pealikele nende allüksuste tegevuse planeerimisel ja elluviimisel.

[Riigikaitse ja sisejulgeolek]

Isamaa

Eesmärgid

- Peame õigeks vähendada ettevõtetelt küsitavate andmete mahtu, asendades andmekorje infotehnoloogiliste lahendustega (lk 30);

[Majandus ja konkurentsivõime]

- Me hoiame avaliku sektori kulude osakaalu SKP-st alla 40% ja vähendame riigilt palka saavate töötajate osakaalu tööjõuturul. Selleks koondame kokku ja avalikustame riigilt palka saavate ametnike arvud ja palgad asutuste ja tööperede kaupa ning teeme riigikontrollile ülesandeks kaardistada ja analüüsida, millistest asutustest ja millises proportsioonis

on võimalik ametnike vähendada (lk 30);

[Riigipidamine]

- Vaatame süsteemselt üle olemasolevad regulatsioonid ja rakendame põhimõtet, et riigile tuleb samad andmed esitada vaid ühel korral.

[Riigipidamine]

- Tagame, et riigiasutustes töötavate ja riigilt palka saavate inimeste arv ei kasva,

[Riigipidamine]

- Lühemad menetlustähtajad ametnikele (lk 35).
[Riigipidamine]
- Uued regulatsioonid kehtestatakse võimalusel ja regulatsiooni mõju hindamiseks tähtajaliselt (lk 31);
[Riigipidamine]

Põhimõtted

- [Eakate ja abivajadusega inimeste toetamine] Pakutavad toetused ja teenused olgu kaasaegsed, minimaalse bürokraatiaga ja ressursisäästlikud (lk 26)
[Sotsiaal ja tervishoid]
- Vähem koormavaid seadusi ja euroreegleid! Vähendame bürokraatlikku koormust inimestele ja ettevõtjatele, oleme vastu euroregulatsioonide masstootmisele (lk 35).
[Riigipidamine]
- Euroopa Liidu õigusaktide ülevõtmisel jälgime, et uusi regulatsioone lisanduks võimalikult minimaalselt (lk 31);
[Riigipidamine]
- Parandame riigi strateegilist juhtimist.
[Riigipidamine]

- Vähendab riigile andmete esitamisel koormust. Selleks järgime e-teenuste arendamisel andmete ühekordse sisestamise printsiipi, et vähendada kodanike ajakulu riigiga suhtlemisel (lk 33);
[Riigipidamine]

- Me seisame vastu ülereguleerimisele ja bürokraatia kasvule, mis muudab riigi paksuks, kohmakaks ja ülejätkäivaks (lk 30).
[Riigipidamine]

- Parandame teabevahetust ja käesaadavust dokumendi- ja andmehalduse lihtsustamise kaudu, vähendame teabe asutusesiseseks kasutamise määramise aluseid, korraldame olulisemate uuringute tulemuste retsenseerimise ja avalikustamise enne nende alusel otsuste vastuvõtmist (lk 31).
[Riigipidamine]

- Me seisame selle eest, et riiklikud regulatsioonid ja nende kontrollimiseks loodud ametkonnad aitavad kaasa ausale konkurentsile, mitte ei tegele ettevõtjate aja ja raha raiskamisega. Me vajame vähem ja lühemaid, aga selgemaid seadusi ja määrusi (lk 30).
[Riigipidamine]

Keskerakond

Eesmärgid

- Rakendame valitsemisalade üleest ressursikasutust. Tõhustame Kaitseväge ning Politsei-ja Piirivalveameti ning kõigi teiste riigikaitseesse panustavate asutuste omavahelist koostööd. (lk 41)

[Riigikaitse ja sisejulgeolek]

- Riik peab rakendama andmete kogumisel ühekordse küsimise põhimõtet. (lk 10)
[Riigipidamine]

- Toetame riigieelarve laiapõhjalist revisjoni, mille käigus vaatame üle kõik riigi tulu- ja kuluallikad ning hindame nende eesmärgipärasust.

Nii piirame dubleerimist ja bürokraatiat ning paneme paika valdkonnad, mis enim lisaraha vajavad. (lk 14)

[Riigipidamine]

Põhimõtted

- Peame oluliseks teadusarendustegevuse suuremat ettevõtluse kaudu rahastamist ning seda piiravate bürokraatlike ja teiste tegurite kõrvaldamist. (lk 10)
[Haridus ja teadus] [Majandus ja konkurentsivõime]
- Töötame Eesti majanduskasvu potentsiaali ning avaliku sektori efektiivsuse tõstmise nimel (lk 10).
[Riigipidamine]
- Toetame kiiret ja paindlikku seadusandlust IKT-valdkonna igakülgseks edendamiseks. (lk 16)
[Riigipidamine]
- Piirame bürokraatiat ning aruannete arvu ja mahtu väiksemate mittetulundusühingute jaoks.
[Riigipidamine]
- Muudatused riigihalduses nii keskvõimu kui ka kohaliku omavalitsuse tasandil peavad olema suunatud bürokraatia vähendamisele, demokraatia arendamisele ja

- Ühendame sama valdkonna asutusi ja ameteid ning suuname enam keskvalitsuse funktsioone kohalikele omavalitsustele. (lk 31)

[Riigipidamine]

kaasamise suurendamisele. Eesti riik peab pakkuma oma inimestele kvaliteetseid teenuseid, olles tõhus ja tulemuslik (lk 31).

[Riigipidamine]

- Toetame bürokraatia ja halduskoormuse igakülgset vähendamist riigijuhtimises ning riigiasutustega suhtlemisel. (lk 31)
[Riigipidamine]
- Eemaldame vajadusel mittetöötavaid, turvariskidega või ebamõistlikult kalleid teenuseid kasutusest. (lk 46)
[Riigipidamine]
- Toetame reforme, mis tagavad riigi ja avalike institutsioonide struktuuri kaasajastamise ja efektiivse toimimise. (lk 48)
[Riigipidamine]
- Parandame riigihangete kvaliteeti koostöös sektori sotsiaalpartneritega. (lk 48)
[Riigipidamine]

Reform

Eesmärgid

- Kujundame ettevõtluse järelevalvega seotud ametid ettevõtete nõustajateks ja partneriteks. Vaatame üle nende ametite funktsioonid ja tegevuse eesmärgid, lühendame päringutele ja taotlustele vastamise tähtaegu ja lihtsustame töökorraldust.

[Majandus ja konkurentsivõime]

- Vähendame avalikus sektoris töötavate inimeste arvu nelja aastaga vähemalt 4000 inimese võrra.

[Riigipidamine]

Põhimõtted

- Rakendada senisest enam reaalajamajanduse võimalusi, et lihtsustada bürokraatiat, vähendada halduskoormust ja varimajandust; eelkõige peame vajalikuks arendada deklareerimisvaba aruandlust.

[Majandus ja konkurentsivõime]

- Vaatame üle ja vähendame tootmisprotsesse mõjutavad ja toodetele tingimusi esitavad nõuded ning ettevõtjate aruandluskohustused.

[Majandus ja konkurentsivõime]

- Tugevdame konkurentsiametit, vältides samas bürokraatia kasvu (lk 5)

[Majandus ja konkurentsivõime]

- Ebamõistlikud piirangud ja bürokraatia tuleb kaotada. (lk 18; „Terved inimesed, terve ühiskond)

[Sotsiaal ja tervishoid]

- Uute ravimite kättesaadavuse parandamiseks kõrvaldame ebamõistlikud nõuded, tehes Eestis kättesaadavaks ravimid, mis on juba saanud müügiloo ja hinnakokkuleppe teistes ELi riikides (lk 19)

[Sotsiaal ja tervishoid]

- Vähendada üleliigset bürokraatiat, õigusloomet ja riigiasutuste arvu.

[Riigipidamine]

- Vähendame üleliigset õigusloomet ja halduskoormust. Ühiskonna ülereguleeritus pidurdab arengut ja on maksumaksjale ebamõistlikult koormav.

[Riigipidamine]

- Vähendame EL toetusraha taotlemise ning aruandluse bürokraatlikku koormust.

[Riigipidamine]

- Tagame inimesele samasisulise teenuse pakkumise ühe valdkonna kaudu ning ühe taotluse ja hindamisprotsessiga. Tagame, et erinevates valdkondades osutatakse samasisulisi teenuseid sarnastel põhimõtetel ja välistame samasisuliste teenuste pakkumise ühele inimesele mitmes valdkonnas (lk 16)

[Riigipidamine]

- Anda Eesti e-riigi arengule uus hingamine. (lk 26)

[Riigipidamine]

- Mõistes inimeste tervise ja turvalisuse tagamise vajadust, näeme

võimalusi bürokratliku reguleerituse oluliseks vähendamiseks. Valdkonniti on otstarbekas anda asjatundlikele ametnikele suurem kaalutusõigus. Riigiametite ja -inspeksioonide tegevuses seame nõustamis- ja partnerlusfunktsioonid kõrgemale karistamisfunktsioonist. Innovaatiliste lahenduste kasutamine hoiab kokku riigi, kodanike ja ettevõtete raha ja aega. (lk 27)

[\[Riigipidamine\]](#)

- Reformierakond peab oluliseks riigireformi jätkamist, mis muudaks riigikorralduse paindlikumaks, tõhusamaks ja kaasaegsemaks. Riiklike funktsioone ja teenuseid saab pakkuda senisest efektiivsemalt ja väiksema halduskoormusega, seadmata seejuures ohtu nende kättesaadavust või kvaliteeti. (lk 27)

[\[Riigipidamine\]](#)

SDE

Eesmärgid

- 5.4. vähendame olulisel määral majutusettevõtetele esitavaid nõudeid valdkondades, kus toimib iseregulatsioon, sh loobume hotellide tärnitamise (järkude andmise) regulatsioonist.

[\[Majandus ja konkurentsivõime\]](#)

- Vähendame ettevõtlusbürokratiat, välistame kord juba riigile esitatud andmete mitmekordse küsimise ja

Põhimõtted

- Vähendame majandustegevuse loakohustust, kaotades ära tegevusload valdkondades, kus need ei ole enam vajalikud.

[\[Majandus ja konkurentsivõime\]](#)

- Kärbime bürokratiat ja ametiasutuste arvu, sealjuures avaliku sektori sihtasutuste, mittetulundusühingute ja muude allüksuste hulka. Kaardistame ja hinnastame riigi pakutavad teenused ja funktsioonid. Lõpetame ebavajalikud teenused.

[\[Riigipidamine\]](#)

- Reformime Euroopa Liidu ja riigieelarveliste toetuste jagamise süsteemi, muutes selle lihtsamaks, arusaadavamaks ja rohkem tulemustele orienteerituks.

[\[Riigipidamine\]](#)

- Jätkame riigi kinnisvarareformi ja tugiteenuste konsolideerimist. Viime lõpule riigi teenusmajade rajamise maakonnakeskustes, et vähendada kulusid ja suurendada avalike teenuste kättesaadavust ühest kohast. (lk 28)

[\[Riigipidamine\]](#)

võimaldame väikeettevõtetele erisusi aruandluskohustuse täitmisel.

[\[Majandus ja konkurentsivõime\]](#)

- Muudame nullbürokratiat rakkerühma tegevuse püsivaks.

[\[Riigipidamine\]](#)

- Vähendame üldist bürokratiast tulenevat halduskoormust 25% nelja aasta jooksul.

[\[Riigipidamine\]](#)

- Peame vähendama ettevõtlusbürokratiat ja kasvatama ettevõtete võimekust investeerida tehnoloogiasse ja ekspordesse (lk 64).

[\[Majandus ja konkurentsivõime\]](#)

- Loo me ettevõtetele bürokraatiavabad tugiprogrammid. (lk 45)

[Majandus ja konkurentsivõime]

- Vähendame ülemäära bürokraatlikke ja ebaproportsionaalselt kulukaid nõudeid. (lk 36)

[Riigipidamine]

- Läheme jõuliselt edasi nullbürokraatia projektiga. Selleks jätkame õiguskeskkonna revisjoni, vähendame dubleerivaid ja liigselt koormavaid regulatsioone. Lihtsustame asjaajamist ja kiirendame menetlusprotsesse.

[Riigipidamine]

- Liigne bürokraatia hävitab lõpuks nii kodaniku, ametniku kui ka ettevõtlusiniitsiatiivi. Ilma initsiatiivita ühiskond ei arene. (lk 45)

[Riigipidamine]

- Usaldame vabatahtlikke organisatsioone. Vähendame nende tegevusega seotud bürokraatiat ja lihtsustame administratiivtegevusi. (lk 54)

[Riigipidamine]

Avalike teenuste ühetaolise kättesaadavuse tagamine

EKRE

Eesmärgid

- Tagame, et tervisekeskustes on valveajad ja igas omavalitsuses on valveapteek (lk 4)

[Sotsiaal ja tervishoid]

Põhimõtted

- Arendame lõpuni kogu maad katva kiire internetivõrgu (lk 10).

[Majandus ja konkurentsivõime]

- Tagame kvaliteetse ravi kättesaadavuse ka väikehaiglates, lõpetame meditsiini koondamise kahte suurde keskusesse (lk 3).

[Sotsiaal ja tervishoid]

- Tagame maakoolide, lasteaedade, arstiabi, operatiivse päästeteenistuse ja politsei, internetiühenduse, panga-, side- ja kaubandusteenuste kättesaadavuse sõltumata elukohast (lk 6).

[Riigipidamine]

Isamaa

Eesmärgid

Ükski antud valdkonna lubadus ei olnud piisavalt konkreetne, et seda eesmärgina käsitleda.

Põhimõtted

- [Tagame] head õpetajad üle Eesti. Kasvatame omavalitsuste võimalusi maksta õpetajatele head palka (lk 17);

[Haridus ja teadus]

- Toetame kõrghariduse regionaalset kättesaadavust (lk 18).

[Haridus ja teadus]

- [Tagame] mitmekülgse kultuuri ja huvitegevuse kättesaadavust kõikjal Eestis. Selleks vaatame üle rahva- ja kultuurimaju ning huvitegevuse korraldust puudutava õigusliku raamistiku ja toetame mitmekesisist kultuuritegevust omavalitsustes. Huvi- ja vabaharidust tuleb korraldada üle

riigi ühtsetel alustel ning kohelda ka huvihariduse pakkujaid võrdselt, olenemata omandivormist. Eriti oluliseks peame huvihariduse kättesaadavust lasterikaste perede lastele (lk 21)

[Kultuur ja sport]

- Jätkame riiklikke programme iga majapidamise varustamiseks lairiba kaabelside ja internetiühendusega üle Eesti. Kiire internetiühendus peab jõudma iga Eesti koduni, et inimesed saaksid tarbida era- ja avaliku sektori teenuseid võimalikult mugavalt kodust lahkumata (lk 31);

[Majandus ja konkurentsivõime]

Keskerakond

Eesmärgid

- Muudame maakondade üldhaiglate rahastamise eelarveliseks, mis tagab ühtlaselt kogu Eestis arstiabi kättesaadavuse, arvestades piirkondade vajadusi. (lk 5)
[Sotsiaal ja tervishoid]

Põhimõtted

- Igale inimesele [peab olema] tagatud ligipääs haridusele hoolimata tema elukohast või sotsiaalmajanduslikust taustast. (lk 19)
[Haridus ja teadus]
- Toetame täiendavalt maakoolet. (lk 20)
[Haridus ja teadus]
- Lisaks kiiretele ühendustele õhus, maal ja merel on vaja ka kiireid andmesideühendusi. Toetame iga ettevõtte ja kodu tarbeks ülikiire interneti püsiühenduse välja arendamist. (lk 18)
[Majandus ja konkurentsivõime]
- Väikeriigil ei tohi olla ääremaid. Meie eesmärk on vähendada regionaalse arengu suurt ebaühtlust ning tagada

Reform

Eesmärgid

- Kujundame valmivad tervisekeskused piirkondlikeks perekeskusteks, kus lisaks kvaliteetsetele esmatasandi tervishoiuteenustele on tagatud piirkonna elanike vajadusi arvestavad sotsiaalteenused (nt vaimse tervise

- Suuname kohalikele omavalitsustele täiendavaid vahendeid, et igas omavalitsuses oleks vähemalt 1 lastekaitsetöötaja 1000 lapse kohta. Samuti tagame lastekaitsetöötajate pideva enesetäienduse kompetentsi tõstmiseks. (lk 9)
[Sotsiaal ja tervishoid]

Eesti eri piirkondade sotsiaalselt terviklik ja tasakaalustatud areng (lk 29).

[Riigipidamine]

- Seisame selle eest, et kohalike omavalitsuste ja riigi pakutavad teenused oleksid kvaliteetsed ja kõigile inimestele kättesaadavad. (lk 30)
[Riigipidamine]
- Rajame koostöös omavalitsustega maakonnakeskustesse valdkondlikud riigimajad, et nii riigiasutuste kui kohalike omavalitsuste teenused oleksid inimestele kättesaadavad ning osutatud parimal moel. (lk 31)
[Riigipidamine]

teenused, perenõustamine, sotsiaalteenuste alane nõustamine). (lk 16)

[Sotsiaal ja tervishoid]

Põhimõtted

- Eesti [vajab] arukaid ja korralikult toimivaid riigisisesid ühendusi, et kõikjal Eestis oleks ettevõtteid, töökohti ja elanikke. (lk 4)
[\[Majandus ja konkurentsivõime\]](#)
- Arendame välja kiire ja kvaliteetse internetiühenduse kõikjal Eestis. (lk 4)
[\[Majandus ja konkurentsivõime\]](#)
- Loomes koostöös omavalitsustega tervikliku kasutaja vajadustest lähtuva, erinevaid transpordiliike kombineeriva, keskkonnasõbraliku ja paindliku ühistranspordisüsteemi (lk 4)
[\[Majandus ja konkurentsivõime\]](#)
- Kõik inimesed, kes tahavad ühiskonda panustada, peavad saama seda teha. Riigi ülesanne on luua iga inimese panustamist toetav keskkond, pakkuda kvaliteetseid ja

kättesaadavaid teenuseid ning vajaduspõhiseid toetusi. (lk 14)
[\[Majandus ja konkurentsivõime\]](#)

- Loomes korra, mis omavalitsuste enesekorralduslikku põhimõtet austades tagab oluliste sotsiaalteenuste ja -toetuste ühetaolise kättesaadavuse ja kvaliteedi kõikjal Eestis. (lk 15)
[\[Sotsiaal ja tervishoid\]](#)
- Reformierakond ei soovi muuta haigekassa solidaarset rahastamismudelit, kuid leiame, et seda saab muuta efektiivsemaks. Meie tervishoiureformi eesmärkideks on haiguste tõhus ennetamine, kiiresti kättesaadav kvaliteetne arstiabi ja tulemuslik raviprotsess, sealjuures peame vajalikuks ausa konkurentsi toetamist ja innovatiivsete lahenduste laiemat kasutamist (lk 18)
[\[Sotsiaal ja tervishoid\]](#)

SDE

Eesmärgid

- Tagame kõigile lastele võrdsed haridusvõimalused. Tunnustame lasteaeda kui üldhariduse stardiplatvormi ja vabastame vanemad kohustusest laste alusharidus kinni maksta. Koostöös kohalike omavalitsustega vabastame lapsevanemad lasteaia kohamaksumuse ja toiduraha tasumisest. (lk 4)
[\[Haridus ja teadus\]](#)

- Tõstame maapiirkondades töötavate perearstide lähtetoetuse kahekordseks kuni 30 000 euroni. (lk 12)
[\[Sotsiaal ja tervishoid\]](#)
- Igale hooldekodu kohta vajavale inimesele tagab kohalik omavalitsus riigi kaasabil hooldekodu koha, jättes vähemalt 10% pensionist inimesele kätte. (lk 16)
[\[Sotsiaal ja tervishoid\]](#)

Põhimõtted

- Jätkame lasteaiaõpetajate palga tõstmist koostöös kohalike omavalitsustega õpetajate palkadega samas tempos. (lk 4)

[\[Haridus ja teadus\]](#)

- Igas kohalikus tõmbekeskuses on lasteaed ja kool, igas maakonnas on

maakonnahaigla. On see haridus või tervishoid, sotsiaalhoolekanne, ligipääs vajalikele teenustele peab säilima.

[Haridus ja teadus] [Sotsiaal ja tervishoid]

- Toetame kodulähedase põhikooli püsimist ja suurendame jätkusuutliku maagümnaasiumi lisatoetust. Me ei riigista gümnaasiumivõrku.

[Haridus ja teadus]

- Viime läbi postiteenuse reformi. Määrame universaalse postiteenuse kättesaadavusele uued, regionaalsetest ja kohalikest vajadustest lähtuvad kriteeriumid ja katame selle osutamise kulud riigieelarvest. (lk 36)

[Majandus ja konkurentsivõime]

- Toetame kohalike väikeettevõtlusvõrgustike loomist ja arengut ning olmeteenuste pakkumist maapiirkondades. (lk 36)

[Majandus ja konkurentsivõime]

- Eelkõige tuleb riigi tasemel toetada töökohtade püsimist ja tekkimist maapiirkondades, taristu arendamist, elukohtade ja teenuste kättesaadavuse toetamist ning kohalik initsiatiivi ja kohaliku demokraatia arengut. Regionaalne lõhe ei tohi enam suurenedagi! (lk 42)

[Majandus ja konkurentsivõime]

- Jätkame „Viimase miili“ programmi. Eraldame vajaliku lisaraha kiire interneti toomiseks igasse külasse, iga majapidamiseni. (lk 43)

[Majandus ja konkurentsivõime]

- Kui on vaja arstiabi, siis see peab olema kättesaadav kõigile, sõltumata rahakotist ja elukohast. (lk 10)

[Sotsiaal ja tervishoid]

- Teeme kättesaadavaks laste vaimse tervise professionaalse abi kõikides maakondades. (lk 10)

[Sotsiaal ja tervishoid]

- Toome lisarahastuse vaimse tervise valdkonda ning arendame välja vajalike teenuseid üle Eesti. (lk 11)

[Sotsiaal ja tervishoid]

- Perearstide ja haiglate rahastamisel loome piirkondlikud erinevused, et motiveerida perearste maapiirkondades töötama, ning tagame väiksematele haiglatele stabiilse rahastamise. (lk 12)

[Sotsiaal ja tervishoid]

- Igasse maakonda jäägu alles maakonnahaigla! Tagame eriarstiabi kättesaadavuse igas maakonnakeskuses. (lk 13)

[Sotsiaal ja tervishoid]

- Tagame maakonnahaiglatele kindlama tulubaasi stabiilse baasrahastamise kaudu. (lk 13)

[Sotsiaal ja tervishoid]

- Eesti sotsiaalsüsteem peab tagama kindlustunde, et iga Eestis elav inimene saab vajaduse korral abi ja toetust. Ligipääs kvaliteetsetele avalikele teenustele peab olema igaühele kättesaadav, sõltumata elukohast ja majanduslikust olukorrast. (lk 14)

[Sotsiaal ja tervishoid]

- Toetame kohalikke omavalitsusi ühtlaselt kvaliteetsete sotsiaalteenuste osutamisel kõikjal Eestis. (lk 16)

[Sotsiaal ja tervishoid]

- Anname regionaalarengu rahad kohalikele tasandile jaotada LEADERi põhimõttel. (lk 44)

[Riigipidamine]

Haldusreformi lõpuleviimine e valitsustasandite ülesannete ja rahastamismudeli ülevaatus

EKRE

Eesmärgid

- Optimeerime kaitseministeeriumi valitsemisala struktuuri nii, et sinna jääb alles ainult kolm iseseisvat asutust – kaitsevägi, Kaitseliit ja Välisluureamet (lk 12)

[Riigikaitse ja sisejulgeolek]

Põhimõtted

- Motiveerime kohalikke omavalitsusi tegelema ettevõtjatega, viies tasakaalu nende ülesanded ja finantsilised võimalused (lk 16).
[Majandus ja konkurentsivõime]
- Määrame põhimõtted, mille alusel ettevõtluseks vajalik maafond antakse üle kohalikele omavalitsustele (lk 16).
[Majandus ja konkurentsivõime]
- Iga ministeerium, riigiasutus ja kohalik omavalitsus peab laiapõhjalise riigikaitse ülesehitamisel saama konkreetseid ülesanded ning neid täitma. (lk 11)

[Riigikaitse ja sisejulgeolek]

- Detsentraliseeritud juhtimisstruktuuri (kaitseringkondade) taastami[ne] koos staapide ja alluvate üksustega (lk 12);

[Riigikaitse ja sisejulgeolek]

- Teeme vigade paranduse läbikukkunud haldusreformile ja moodustame omavalitsusliitude põhjal maakondade esinduskogud (lk 5).

[Riigipidamine]

- Korrastame läbikukkunud haldusreformi vead (lk 16).

[Riigipidamine]

- Algatame maaelu pikaajalise arengukava koostamise aastani 2050, et siduda ühtseks tervikuks nii piirkondlikud kui ka valdkondlikud arengukavad (lk 16).

[Riigipidamine]

Isamaa

Eesmärgid

- Sealhulgas eraldatakse 15% ulatuses vahendid kohalikele omavalitsustele, et kiirendada kruusateede tolmuvabaks muutmist ning

parandada maakonnalinnade teede olukorda; (lk 48)

[Majandus ja konkurentsivõime]

Seo[me] omavalitsuse tulubaasi tema territooriumil toimuva majandustegevusega;
[\[Majandus ja konkurentsivõime\]](#)

Seo[me] tasandusfondi omavalitsuse potentsiaaliga tulusid teenida ja vähenda[me] tulude automaatset võrdsustamist;
[\[Majandus ja konkurentsivõime\]](#)

Uued regulatsioonid kehtestatakse võimalusel ja regulatsiooni mõju hindamiseks tähtajaliselt (lk 31);
[\[Riigipidamine\]](#)

Anname ministriumidele ülesande vaadata läbi riigireformi ettepanekud ja nende rakendamise võimalused (lk 32).
[\[Riigipidamine\]](#)

Põhimõtted

Omavalitsused, kes pingutavad ettevõtluse edendamise ja kogu riigi maksutulude suurendamise nimel, peavad saama ka osa kasust. Praegune omavalitsuste tulubaasi ja tasandusfondi süsteem vajab muutmist, sest tagades enamikule omavalitsustele automaatselt sarnased eelarvetulud, vähendab ta omavalitsuste motivatsiooni pingutada oma territooriumil uute ettevõtete ja töökohtade loomise nimel (lk 44).
[\[Majandus ja konkurentsivõime\]](#)

Suurenda[me] omavalitsuste eelarvelist iseseisvust ja vähendab selleks riiklike sihtotstarbeliste vahendite osakaalu omavalitsuste eelarves;
[\[Majandus ja konkurentsivõime\]](#)

Anna[me] omavalitsustele üle ettevõtluse edendamiseks vajalikud maad;
[\[Majandus ja konkurentsivõime\]](#)

Anna[me] kohalikele omavalitsustele suurema otsustusvabaduse ja ülesanded, mida nad efektiivsemalt täita suudavad, ja kasvatab vastavalt ka tulubaasi;
[\[Riigipidamine\]](#)

Tuleb ellu viia riigireform, millega parandame riigi strateegilist juhtimist, tagame, et riigiasutustes töötavate ja riigilt palka saavate inimeste arv ei kasva, vähendame bürokraatiat, ülereguleerimist ja halduskoormust, viime läbi struktuurseid reforme, erastame riigile kuuluvaid ettevõtteid või nende osalusi,
[\[Riigipidamine\]](#)

Anname võimalusel riigi teenuste pakkumise üle era- ja kolmandale sektorile (lk 30).
[\[Riigipidamine\]](#)

Aja jooksul koguneb riigieelarvesse kulusid, mis enam ei aita kaasa meie inimeste elu parandamisele. Sellepärast tuleb riigieelarve koostamisel perioodiliselt üle vaadata ka riigieelarves aastaid olnud kulud ja programmid ning hinnata nende vajalikkust (lk 31);
[\[Riigipidamine\]](#)

ISAMAA eesmärk on muuta omavalitsused kohaliku ja regionaalse arengu reaalseks suunajaks. Järgmine samm on omavalitsuse iseotsustamise võime kasvatamine. Selleks peab omavalitsusel olema suurem vabadus langetada

eelarveotsuseid, lähtudes kohalikest oludest ja vajadustest (lk 44).

[Riigipidamine]

Vaatame üle kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse. (lk 44)

[Riigipidamine]

Keskerakond

Eesmärgid

Kujundame riigihalduse ministri ametikoha ümber rahvastiku- ja regionaalministriks. (lk 8)

[Riigipidamine]

Anname kohalikele omavalitsustele võimaluse kehtestada kohaliku maksuna turismimaks. (lk 15)

[Rahandus]

Põhimõtted

Praegune killustatus erinevate ministeeriumite vahel muudab keeruliseks maaelu arengu tervikliku koordineerimise. Maaelupoliitika kujundamise ja elluviimise eest peab vastutama koos vastavate poliitikameetmete ja ressurssidega üks ministeerium. (lk 33)

[Maaelu]

Jätkame vastutustundlikku ja jätkusuutliku eelarvepoliitikaga valmistudes seejuures Euroopa Liidu toetusfondide vähenemiseks. (lk 14)

[Rahandus]

Laiendame kohalike omavalitsuste finantsautonoomiat. Anname kohalikele omavalitsustele võimaluse kehtestada kohaliku maksuna turismimaks. (lk 15)

[Rahandus]

Kaasame rahvastikukriisi lahenduste väljatöötamiseks teadlasi. (lk 8)

[Riigipidamine]

Eesti riik on nii tugev kui tugevad on meie omavalitsused. Demokraatlik, elanike vajadusi mõistev ning arvestav kohaliku omavalitsuse süsteem on toimiva riigikorralduse eelduseks. Eesti Keskerakond peab oluliseks kohalike omavalitsuste

otsustusõiguse ja tulubaasi tugevdamist. Kohalike probleemide lahendamisel on omavalitsus riigi keskvõimu partner. (lk 30)

[Riigipidamine]

Keskerakond jätkab riigireformiga toetamaks riigi tasakaalustatud arengut ning tõhusat ja avatud valitsemist. (lk 31)

[Riigipidamine]

Toetame kohalike omavalitsuste ühistegevuse võimekuse tugevdamist maakonna ulatusega ülesannete ühiseks täitmiseks ja arengu kavandamiseks. (lk 31)

[Riigipidamine]

Toetame kohaliku omavalitsuse tasandile võimalikult suure otsustuspädevuse jätmist ning omavalitsuste rolli ja eelarve suurendamist. (lk 45)

[Riigipidamine]

Riigivalitsemine peab olema hästi läbi mõeldud ja korraldatud. Valitsemisstruktuurid peavad aitama seatud eesmärgi teostada ning samas ka teadmispõhiselt ja strateegiliselt arengut kavandada ning otsuseid korralikult ellu viia. (lk 45)

[Riigipidamine]

Reform

Eesmärgid

- Reformierakond kahekordistab nelja aasta jooksul kohalike teede toetuse. [\[Majandus ja konkurentsivõime\]](#)
- Jooksvateks kuludeks laenuvõtmise välistami[ne]. [\[Riigipidamine\]](#)

Põhimõtted

- Riigiasutused peavad omavalitsusi puudutavate investeeringute, sealjuures teedeehituses, planeerimisse kaasama kohalikud omavalitsused. [\[Majandus ja kommunikatsioon\]](#)
- Euroopa Liidu eelarveliste vahendite kasutamist saavutamaks kestvaid ja pikaajaliselt kasulikke tulemusi Eesti ühiskonnas ja majanduses. Kiiremas korras tuleb välja töötada väljumisstrateegia EL toetuste ulatuslikust kasutamisest, lõpetades koheselt selliste projektide rahastamine, mille jätkukulud on riigieelarvele koormavad või milleks puudub eelarveline võimekus. (lk 2) [\[Rahandus\]](#)
- Rakendame Euroopa Liidu tõukefondide vahendeid Eesti regionaalarengu toetuseks. Suuname senisest enam Euroopa Liidu toetusrahasid kohalike omavalitsuste elukeskkonna arendamiseks (näiteks kergliiklusteed, puhastusseadmed), energiasäästu eesmärkide saavutamiseks ja koolivõrgu arendamiseks (uute koolide ehitamine, lasteaedade ehitamine ja remont). [\[Rahandus\]](#)

- Koostame Eesti avaliku sektori reformimiseks pikaajalise strateegilise plaani. Vähendame Vabariigi Valitsuse tasandil arengukavade arvu. (lk 28)

[\[Riigipidamine\]](#)

- Üle vaadata omavalitsuste maksutulubaas, sealhulgas anda omavalitsustele õigus otsustada maamaksu maksumäärade ja erandite üle. [\[Riigipidamine\]](#)
- Eelarvekulude põhjendatust ning nende kasvu pidurdamist avaliku sektori tulemuslikkuse pideva tõstmisega, kasutades struktuurseid reforme, poliitikate korrigeerimist, bürokraatia vähendamist ja järjest enam tehnoloogilisi lahendusi. [\[Riigipidamine\]](#)
- Riigi investeerimistegevuse arukat ja pikaajalist planeerimist. [\[Riigipidamine\]](#)
- Seada riigireformi jätkamine üheks valitsuse prioriteediks. (lk 26) [\[Riigipidamine\]](#)
- Riigivalitsemine peab olema avatud, aus, vastutustundlik ja uuendusi toetav. Langetatud otsused peavad olema läbipaistvad, kaalutletud ja põhjendatud. Reformierakond peab vajalikuks riigireformi jätkamist, vähendades oluliselt riigi sekkumist ettevõtete ja inimeste igapäevaellu, piirates regulatsioone ja tõmmates kokku avaliku sektori suurust ning selles hõivatud inimeste arvu.

Riigivalitsemine peab olema innovaatiline, tõhus ja kasutajasõbralik ning kasutama kulude ja aja kokkuhoiduks parimat tehnoloogiat. Reformierakond soovib, et Eesti oleks kõige edumeelsema juhtimismudeliga riik Euroopa (Ik 26)

[Riigipidamine]

- Suurendame riigijuhtimise paindlikkust ja vähendame ametkondlikku kapseldumist. Valitsuse koosseis ja ministriumite ülesehitus peab sõltuma valitsuse poliitilistest prioriteetidest.
[Riigipidamine]
- Süvendame ametiasutuste koostööd ning töötame välja vaieldavate olukordade lahendamise põhimõtted. Probleemide käsitlemisel tuleb lähtuda eelkõige nende lahendamise vajadusest, mitte keskenduda vaidlusele selle üle, kelle vastutusvaldkonnaga on tegemist.
[Riigipidamine]
- Reformierakond soovib, et Eestis oleksid elujõulised kogukonnad ja tugevad omavalitsused.
[Riigipidamine]
- Peame vajalikuks riigi ja omavalitsuste kohustuste, rollide ja õiguste täpsemat piiritlemist. Lähtume sellest, et omavalitsused tegelevad kõigi inimeste elu puudutavate küsimustega, välja arvatud nendega, mis on seaduse alusel ja põhjendatult võetud riigi pädevusse.
[Riigipidamine]
- Riigi roll on luua standardid ja kehtestada baasteenuste tase, et kõikjal riigis oleks tagatud põhiliste avaliku sektori teenuste kvaliteet ja kättesaadavus. Omavalitsusel on alati õigus oma elanikele pakkuda enamat.

[Riigipidamine]

- Lõpetame hiiliva tsentraliseerimise ja usaldame rohkem omavalitsusi avalike teenuste pakkumisel. Soodustame kohalike omavalitsuste regionaalset ja üleriigilist koostööd nii arendustegevuses kui avalike funktsioonide täitmisel.

[Riigipidamine]

- Töötame välja omavalitsuste rahastamismudeli, mis arvestaks hajaasustuse ja regionaalsete eripäradega. Suurendame omavalitsuste finantsilist sõltumatust. Kohustused, õigused ja võimalused peavad olema tasakaalustatud.

[Riigipidamine]

- Reformierakond pöörab erilist tähelepanu kohalike teede ja tänavate seisukorra parandamisele, sest see on oluline omavalitsuste konkurentsivõime tõstmiseks ning elukeskkonna parandamiseks.

[Riigipidamine]

- Kaasajastame kohalike omavalitsuste korralduse seaduse, mis toimunud haldusreformi arvestades määratleb selgemalt omavalitsuse autonoomiat, suhteid keskvõimuga, rahastamist, vastutust ja õigusi puudutavad küsimused. Suurendame omavalitsuse juhtimise paindlikkust.

[Riigipidamine]

- Taastame kohalike omavalitsuste vabatahtliku ühinemise toetuse. Kaasajastame riiklikud regionaaltoetuste programmid, et omavalitsustel oleks paremad võimalused kohalike elu- ja ettevõtluskeskkonna arendamisel.

[Riigipidamine]

- Ajakohastame Kagu-Eesti ning Ida-Viru tegevuskavad. (lk 30-31)
[Riigipidamine]

SDE

Eesmärgid

Ükski antud valdkonna lubadus ei olnud piisavalt konkreetne, et seda eesmärgina käsitleda.

Põhimõtted

- Kõik riigi ja omavalitsusasutused täidavad neile seatud riigikaitse ülesandeid nii rahu- kui ka sõjaajal ja neile on eraldatud nende ülesannete täitmiseks vajalikud vahendid. (lk 57)
[Riigikaitse ja sisejulgeolek]
- Suurendame kohalike omavalitsuse võimekust turvalisuse ja elanikkonnakaitse küsimustes
[Riigikaitse ja sisejulgeolek]
- Selleks et kohalikel omavalitsustel oleks võimalik ise oma käekäiku rohkem mõjutada, kavatsime oluliselt suurendada omavalitsuste otsustusõigust. Selleks suurendame omavalitsuste tulubaasi ja suuname seni sihtotstarbeliselt eraldatud rahalised vahendid otse omavalitsuste tulubaasi. Ei ole nii, et pealinnas ja ministeeriumis teatakse paremini. Omavalitsusi tuleb usaldada ja toetada. Riik peab ääremaastumise protsessile vastu seisma. Regionaalne lõhe ei tohi enam suurenedagi! (lk 65-66)
[Riigipidamine]
- Analüüsime haldusreformi tulemeid ja liigume edasi riigireformiga. (lk 44)
[Riigipidamine]
- Toetame omavalitsuste vabatahtlikku liitumist. (lk 44)
[Riigipidamine]
- Toetame ja soodustame omavalitsuste regionaalset koostööd.
[Riigipidamine]
- Analüüsime regionaalseks arenguks oluliste valdkondade üleandmist omavalitsuste regionaalsele koostöötasemele. (lk 44)
[Riigipidamine]

Kogukondade rolli kasvatamine ühiskonnas

EKRE

Eesmärgid

Ükski antud valdkonna lubadus ei olnud piisavalt konkreetne, et seda eesmärgina käsitleda.

Põhimõtted

- Kohalikku elu mõjutavate otsuste langetamisel lähtume eelkõige kogukonna huvidest, vajadusel korraldame rahvaküsitlusi, mille tulemused on otsustava tähtsusega. (lk 16)

[Riigipidamine]

- Peame jätkuvalt vajalikuks külavanemate valimist (lk 16).

[Riigipidamine]

Isamaa

Eesmärgid

Ükski antud valdkonna lubadus ei olnud piisavalt konkreetne, et seda eesmärgina käsitleda.

Põhimõtted

- Toetame kodanikuhariduse andmist koolides
[Haridus ja teadus]
- Toeta[me] tugeval kodanikuühiskonnal rajaneva eakate ja puudega inimeste õiguste, väärrika elu ja huvikaitse arendamist ning koostööd vastavate organisatsioonidega (lk 26);
[Sotsiaal ja tervishoid]

- Jätkame vabaühenduste rahastamispraktikate korrastamist ja tagame riiklikult tähtsates valdkondades olulistele strateegilistele partneritele mitmeaastased lepingud, mis tagab läbimõeldud koostöö;
[Riigipidamine]

- Soodustame erinevate kaasamisprotsesside rahastamist;

[Riigipidamine]

- Järgime kõikjal avalikus sektoris vabaühenduste rahastamise head tava (lk 29).

[Riigipidamine]

- Toetame ettevõtjate kodanikualgatuse eesmärki, et Eesti on hästi juhitud ergas riik, mis teenib oma rahvast (lk 30).

[Riigipidamine]

- Kasvatab Riigikogu ja kodanike rolli poliitikate kujundamisel ja valitsuse tegevuse kontrollimisel. (lk 30)

[Riigipidamine]

- Oleme vastu algatustele, mis suurendavad veelgi täitevõimu ja ametnike rolli (lk 30);
[Riigipidamine]
- Kontrollime suurprojektide avalikele huvidele vastavust, kaasates sõltumatuid asjatundjaid, -väliseksperte ja kodanikuühiskonna esindajaid (lk 31)
[Riigipidamine]

- Oleme tugevatel tõmbekeskustel tuginevate regioonide, omavalitsuste ja kogukondade poolt ning lähimuspõhimõtet eirava riikliku tsentraliseerimise vastu (lk 44).
[Riigipidamine]

Keskerakond

Eesmärgid

- Rakendame vähemalt 10 miljoni euro ulatuses kaasava riigieelarve põhimõtet. (lk 14)
[Rahandus]
- Looime keskkonnateadlaste, sotsiaal- ja majandusteadlaste, kohalike kogukondade, ning

innovatsioonivaldkonna ekspertide nõukoja Eesti loodusvarade kasutamise uuenevate põhimõtete väljatöötamiseks. (lk 34)

[Keskkond]
[Majandus ja konkurentsivõime]
[Sotsiaal ja tervishoid]

Põhimõtted

- Toetame teadmispõhist valitsemist ehk ülikoolide, ekspertarvamuste kodanikuühenduste kaasamist poliitikakujundamisse ning valitsemisse. (lk 45)
[Haridus ja teadus]
- [Peame] oluliseks ... teadlaste ja kogukondade kaasamist keskkonda puudutavate otsuste tegemisse. (lk 34)
[Keskkond]
- Arvestame kohalike kogukondade ja erinevate teadusühendustega keskkonda mõjutavate suurprojektide kavandamisel. Lähtume otsuste tegemisel alati keskkonna-, sotsiaal-, ja majandusargumentidest. (lk 34)
[Keskkond]
[Majandus ja konkurentsivõime]
[Sotsiaal ja tervishoid]

- Siseturvalisuse valdkonnas on oluline kogukonnakeskne lähenemine ning selle elluviimiseks peavad valitsusasutused kaasama võimalikult palju kohaliku omavalitsuse üksusi, ühiskondlikke organisatsioone, kolmanda sektori ettevõtteid ja üksikisikuid. Siseturvalisus algab kodust. (lk 37)

[Riigikaitse ja sisejulgeolek]

- Kaasame kogukonnakesksesse turvalisusesse valitsusasutusi, kohalike omavalitsuste üksusi, ettevõtteid, ühiskondlikke ja muid organisatsioone ning vabatahtlikke. (lk 37)

[Riigikaitse ja sisejulgeolek]

- Turvalisuse tagamist toetavad ka vabatahtlikud ning üldhariduskoolid oma õppeprogrammidega. (lk 37)
[Riigikaitse ja sisejulgeolek] [Haridus ja teadus]
- Kaasame kodanikuühiskonda seadusloome välja töötamisse tagamaks laiapõhjaline ning läbipaistev otsuste kujunemine.
[Riigipidamine]
- Loomme e-demokraatia toimimiseks riiklike e-keskkondade kasutajasõbraliku vaate ja töövahendid nii ametnikule, huvigrupile kui ka igale inimesele. (lk 25)
[Riigipidamine]
- Toetame kohaliku demokraatia arengut ning tegusate küla- ja asumiseltside kujunemist.
[Riigipidamine]
- Ergutame inimeste ja erasektori panust ühiskonnaasjadesse. (lk 25)
[Riigipidamine]
- Töötame välja läbipaistva ja õiglase vabaühenduste rahastamise mudeli koos mõistliku aruandlusega. (lk 25)
[Riigipidamine]
- Toetame kogu võrdõiguslikkuse valdkonna toomist ühe ministeeriumi alla ning seadusandluse üle vaatamist, et võidelda igakülgset

diskrimineerimisega ning tõsta erinevate sihtrühmade kaasatust riigijuhtimisse. (lk 25)

[Riigipidamine]

- Peame oluliseks noorte suuremat kaasatust riigielu juhtimisse.
[Riigipidamine]
- Toetame noortevolikogude ja noorteühenduste rolli tõstmist ühiskonnas ja rahastuse suurendamist. (lk 26)
[Riigipidamine]
- Peame oluliseks LEADER programmi laiendamist ning kodanikeühenduste, riigi, omavalitsuste tihedat koostööd riiklike ja struktuurifondide vahendite kasutamisel piirkondades. (lk 29)
[Riigipidamine]
- Kohaliku piirkonna arendamisel ja kohaliku tasandi probleemide lahendamisel tuleb senisest suurem otsustusõigus anda kohapeale.
[Riigipidamine]
- Selleks, et Eestimaa külad ja maapiirkonnad elaksid, tuleb jätkata kogukondade aktiveerimisega. Meie eesmärk on, et maapiirkondades oleksid tugevad ja toimivad kohalikud kogukonnad, keda kaasatakse kohalikku tasandit puudutavate otsuste tegemisesse. (lk 33)
[Riigipidamine]

Reform

Eesmärgid

- Algatame programmi, mille käigus õpetatakse ametnikke suhtluses, dokumentides ja seadusaktides kasutama lihtsat ja selget eesti keelt.
[Riigipidamine]

Põhimõtted

- Peame ülimalt oluliseks kaasata ettevõtjaid nende tegevust puudutavate lahenduste väljatöötamise ning tunnustada edukaid ettevõtjaid ja nende panust ühiskonna arengus (lk 5)
[Majandus ja konkurentsivõime]
- Avatud riigivalitsemisel peame oluliseks huvigruppide võimalikult varajast ja sisulist kaasamist otsuste tegemisse ning argumenteeritud debattide algatamist olulistel teemadel (nt maksud, sotsiaaltoetused).
[Riigipidamine]
- Riigiasutuste poolt info jagamisel tuleb arvestada võrdse kohtlemise printsiipi, st informeerida kõiki osapooli võrdsetel alustel. Peame elementaarseks, et riik avaldab vaid kontrollitud faktidel põhinevat infot. Otsuseid peab avalikkusele avameelselt ja ausalt põhjendama ning oma vigu ja teadmatust tunnistama. Avatus tähendab arusaadavust, mistõttu peavad avaliku sektori asutused kasutama suhtluses lihtsat ja arusaadavat keelt. Peame ülimalt oluliseks seadusaktide arusaadavuse parandamist.
[Riigipidamine]
- Uued seadused tuleb koostada heas eesti keeles ning olemasolevate seaduste keelt ja arusaadavust tuleb järk-järgult muudatuste tegemise käigus parandada. (lk 27)
[Riigipidamine]
- Reformierakond näeb vabakonda ja heategevus ühendusi riigi oluliste partneritena. Peame vajalikuks suurendada nende rolli sotsiaalvaldkonnas, kultuuris, spordis, hariduses, keskkonnakaitses ja turvalisuse tagamisel.
[Riigipidamine]
- Töötame välja selgemad reeglid, sealjuures maksureeglid, heategevuse motiveerimiseks ja toetamiseks (lk 27)
[Riigipidamine]
- Eesti areng peab olema tasakaalustatud ja hõlmama kõiki piirkondi. Regionaalne areng sõltub töökohti loovatest ja edukatest ettevõtetest, hariduse ja kultuuri kättesaadavusest ning arukalt korraldatud sotsiaaltoest. Seda on võimalik saavutada üksnes riigi, omavalitsuste, kogukondade, kohalike elanike ja nende vabaühenduste koostöös. (lk 36)
[Riigipidamine]

SDE

Eesmärgid

- Korraldame koosõppiva kooli erinevate piirkondlike mudelite arutelu sihtrühmadega, teeme koostööd kohalike omavalitsustega. Avame esimesed koolid aastal 2020.
[Haridus ja teadus]
- Töötame välja kohalike omavalitsuste kaasamise hea tava. (lk 46)
[Riigipidamine]

Põhimõtted

- Turvalise elukeskkonna loome ühiselt riigi, kohaliku omavalitsuse ning iga inimese koostöös (lk 52).
[Riigikaitse ja sisejulgeolek]
- Iga maakonna omavalitsused, ettevõtted ja kodanikuühendused üheskoos ja iseseisvalt, koostavad oma arengustrateegiad ja viivad selle ka ellu. (lk 44)
[Riigipidamine]
- Vähendame võimu koondumist pealinna. Tugevdame kohalike kogukondade otsustusõigust. (lk 44)
[Riigipidamine]
- Riik ja selle juhtorganid, rahvas, sihtgrupid, huvigrupid ja liidrid, moodustavad kokku ühe terviku, mis peab hea seisma meie, riigi ja rahva käekäigu ja kestmise eest. (lk 45)
[Riigipidamine]
- Tihendame strateegilist partnerlust avalikku huvi kaitsvate esindusorganisatsioonidega, kaasates neid õigusloomesse ja tagades ühise infovälja. (lk 46)
[Riigipidamine]
- Rakendame kaasava eelarve põhimõtet riigieelarve kujundamisel ja parandame riigieelarve läbipaistvust. (lk 46)
[Riigipidamine]
- Meie eesmärgiks on sidus Eesti, kus erineva keele- ja kultuuritaustaga inimesed osalevad aktiivselt ühiskonnas, sh on tagatud kõigi eestimaalaste ligipääs avalikele teenustele (lk 47).
[Riigipidamine]

Riigikogu rolli tugevdamine riigi juhtimises

EKRE

Ükski antud valdkonna lubadus ei sobitunud siia kategooriasse.

Isamaa

Eesmärgid

Ükski antud valdkonna lubadus ei olnud piisavalt konkreetne, et seda eesmärgina käsitleda.

Põhimõtted

- kasvatab Riigikogu ja kodanike rolli poliitikate kujundamisel ja valitsuse tegevuse kontrollimisel. Oleme vastu

algatustele, mis suurendavad veelgi täitevvõimu ja ametnike rolli (lk 30;

[Riigipidamine]

Keskerakond

Eesmärgid

Ükski antud valdkonna lubadus ei olnud piisavalt konkreetne, et seda eesmärgina käsitleda.

Põhimõtted

- Toetame Riigikogu võimekuse tõstmist, et ta täidaks hästi oma rolli rahvaesindusena. (lk 45)

[Riigipidamine]

- Riigikogu peab suutma valitsuse tööd sisuliselt kontrollida ja hinnata. (lk 45)

[Riigipidamine]

Reform

Eesmärgid

Ükski antud valdkonna lubadus ei olnud piisavalt konkreetne, et seda eesmärgina käsitleda.

Põhimõtted

- Selget ja arusaadavat eelarvet ning eelarveprotsessi, kus Riigikogul on senisest oluliselt suurem roll. (lk 2)

[Riigipidamine]

SDE

Eesmärgid

- Viime presidendi valimise valimiskogusse. Suurendame presidendi valimiskogus kohaliku omavalitsuste esindajate osakaalu ja

anname kõigile volikogudele õiguse saata valimiskogusse vähemalt kaks esindajat. (lk 46)

[Riigipidamine]

Põhimõtted

Ükski antud valdkonna lubadus ei olnud piisavalt laiapõhjaline, et seda põhimõttena käsitleda.

Rahvahääletuse ja -algatuse võimaluste laiendamine

EKRE

Eesmärgid

- Taastame rahvaalgatuse õiguse siduvate referendumite korraldamiseks (lk 6).
[Riigipidamine]
- Muudame presidendi rahva poolt valitavaks (lk 6).
[Riigipidamine]

Põhimõtted

- Rahvahääletus ja aus valimissüsteem tugevdavad demokraatiat, kohtusüsteemi korrastamine ja kohtutäiturite omavoli piiramine kaitseb Eesti inimesi. Anname kodanikkonnale kui kõrgeima riigivõimu kandjale otsesed instrumendid poliitiliste otsuste tegemiseks (lk 6).
[Riigipidamine]

Isamaa

Eesmärgid

Ükski antud valdkonna lubadus ei olnud piisavalt konkreetne, et seda eesmärgina käsitleda.

Põhimõtted

- Me toetame ettevõtjate kodanikualgatuse eesmärki, et Eesti on hästi juhitud ergas riik, mis teenib oma rahvast (lk 30).
[Riigipidamine]
- Kasvatab Riigikogu ja kodanike rolli poliitika kujundamisel ja valitsuse tegevuse kontrollimisel. Oleme vastu algatustele, mis suurendavad veelgi täitevvõimu ja ametnike rolli (lk 30);
[Riigipidamine]

Keskerakond

Eesmärgid

- Viime läbi rahvahääletusi ja -küsitlusi ühiskonnale olulistes küsimustes. (lk 31)
[Riigipidamine]
- Seadustame rahvaalgatuse andes 25 000 kodanikule õiguse algatada eelnõu Riigikogus hääletamiseks. (lk 46)
[Riigipidamine]

Põhimõtted

- Suurendame rahvaalgatuse võimalusi demokraatia arendamiseks ja rahva arvamusega arvestamiseks (lk 31)
[Riigipidamine]
- Lisaks esindusdemokraatia kvaliteedi tõstmisele seisame jätkuvalt selle eest, et rahvas saaks valida presidenti ja otse väljendada oma eelistusi ka valimiste vahel rahvaküsitluste, rahvahääletuste, osalusveebi ja teiste lahenduste abil. Väärtustame erakonnana vahetat kontakti valijatega: me ei peitu virtuaalsusesse, vaid korraldame jätkuvalt otsekohtumisi ja üritusi. (lk 45)
[Riigipidamine]
- Toetame presidendi otsevalimise kehtestamist. (lk 45)
[Riigipidamine]
- Tagame demokraatlike väärtuste hoidmiseks, edendamiseks ja kaitseks, et rahvas tunneb end riigiolu oluliste otsustuste suunajana. Toetame mitmekesist poliitilist kodanikutegevust ning rahvaküsitlusi, rahvahääletusi, osalusveebi, arutlevat hääletamist, planeerimistootubasid ja kaasavat eelarvet. (lk 45)
[Riigipidamine]

Reform

Ükski antud valdkonna lubadus ei sobitunud siia kategooriasse.

SDE

Eesmärgid

- Töötame välja õiguslikud alused rahvahääletuste laialdasemaks kasutuselevõtuks.
[Riigipidamine]
- Seome eelnõu rahvahääletusele panemise lahti Riigikogu laialisaatmise küsimusest. (lk 46)
[Riigipidamine]

Põhimõtted

- Rahva võim, osalus ja teadlikkus riigivalitsemises peab suurenema. (lk 45)
[Riigipidamine]

E-teenuste ja laiemalt e-riigi arendamine

Siit on välja jäänud erakondade kirjeldused innovatsioonist, mis ei anna selle ideele konkreetset konteksti (e-teenused) või eesmärki (halduskoormuse vähendamine, kogukondade rolli suurendamine, avalike teenuste kättesaadavuse parandamine, vms). Niisiis on need üldised innovatsiooni-osad käesolevast dokumendist välja jäänud. Kui innovatsioonist on räägitud konkreetsetes kontekstis, mis haakus selle dokumendi alajaotus(te)ga, siis on need osad toodud välja vastava(te)s alajaotus(te)s

EKRE

Ükski antud valdkonna lubadus ei sobitunud siia kategooriasse.

Isamaa

Eesmärgid

- Käivitame esmatasandi tugevdamise kavade raames ühtse infotehnoloogilise süsteemi väljatöötamise selleks, et perearstide tööd tõhustada ja infovahetust parandada nii arstiabi osutajate kui ka patsientide vahel selleks, et patsient jõuaks õigeaegselt temale vajalike tervisteenuste kättesaamiseni (lk 25).
[Sotsiaal ja tervishoid]
- [Isamaa] annab riigi kogutud andmed võimalusel vabakasutusse. Selleks loome juurdepääsu riigi kogutavatele andmetele, mis ei ole

julgeolekukriitilised ja mis ei sisalda delikaatseid isikuandmeid, et ettevõtted saaksid nende baasil luua uusi tehnoloogilisi ja äriühendusi avaliku ja erasektori efektiivsuse tõstmiseks (lk 33);

[Riigipidamine]

- Läheme üle e-arvetele avaliku ja erasektori vahel, et toetada e-arvete laiemat kasutuselevõttu erasektoris ja vähendada raamatupidamisega seotud aja- ja rahakulu (lk 33);

[Riigipidamine]

Põhimõtted

- Kaasajastab sotsiaalvaldkonna infosüsteemi, et tagatud oleks info ja teenuste paindlik kasutamisevõimalus (lk 26);
[Sotsiaal ja tervishoid]
- Jätkab e-teenuste arendamist. Tagame riigi e-teenuste kättesaadavuse ja turvalisuse, kasutades Riigipilve võimalusi. Jätkame isikutuvastuse tulevikumeetodite väljatöötamist ja võtame kasutusele teletõestuse –

isiku identifitseerimine telesilla kaudu –, mis võimaldab interneti kaudu teostada notariaalseid toiminguid ja kasutada pangateenuseid (lk 31);

[Riigipidamine]

- Me peame õigeks võimaldada avaliku sektori kogutud andmeid maksimaalselt kasutada uute tehnoloogiliste lahenduste pakkumiseks ja ettevõtluse arendamiseks (lk 33).

[Riigipidamine]

- tegeleb intensiivselt Euroopa Liidu digituru süvendamise ja e-valitsemise lahenduste arendamisega; (lk 39)
[Riigipidamine]

Keskerakond

Eesmärgid

- Rakendame üle-eestilise arsti vastuvõtule registreerimise läbi digiregistratuuri selleks, et ei toimuks topelt vastuvõtuaegade registreerimist ning inimesed saaksid kiiremini ning mobiilsemalt arsti juurde. (lk 4)
[Sotsiaal ja tervishoid]
- Kaalume IT-ministri ametikoha loomist, et toetada valdkonna kiiremat arengut ning tugevdada Eesti e-riigi mainet rahvusvahelisel tasandil. (lk 16)
[Riigipidamine]
- Viime läbi e-riigi rahastuse reformi selle jätkusuutliku rahastuse tagamiseks. (lk 17)
[Riigipidamine]
- Loomeme keskse avaliku koodi- ja tarkuserepositooriumi koos seda ümbritseva spetsialistide kommuuniga, kes haldab ja struktureerib infot ning nõustab riigi erinevaid struktuuriüksusi. (lk 17)
[Riigipidamine]
- Töötame välja regulatsiooni, mis võimaldab toota lisaväärtust andmetelt, mis kogunevad sensorite ja andmete sisestuse kaudu erinevates riiklikes infosüsteemides ja registrites.
[Riigipidamine]
- Töötame välja ja võtame vastu infoühiskonna poliitika põhialused: visioon ja põhimõtted 2021+ tegevusteks. (lk 18)
[Riigipidamine]
- Käivitame ametnike digiakadeemia programmi teenuste disaini, andmeanalüütika jt digioskuste laialdaseks tõstmiseks. (lk 18)
[Riigipidamine]
- Rakendame nn ühe ukse lahenduse, kus riik küsib andmeid vaid korra ja võtab need riskkasutusele andmebaasides. (lk 31)
[Riigipidamine]

Põhimõtted

- Kiirendame digisaatekirjade, e-konsultatsioonide, digiregistrite ja teiste digilahenduste kasutusele võtmist. (lk 4)
[Sotsiaal ja tervishoid]
- Tervishoiuteenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamiseks investeerime e-tervise lahendustesse, tervisetehnoloogiatesse ning jätkame personaalmeditsiini arendamist. (lk 4)
[Sotsiaal ja tervishoid]
- Loomeme kaasaegse e-tervise platvormi, kuhu lisanduvad geeniuuringute andmed ja (kasutaja soovi korral)

nutiseadmete poolt kogutud andmed (kaal, aktiivsus, südamerütm jms). E-tervise platvormi rõhk peab olema haiguste ennetamisel – kasutaja saab kutseid uuringutele, infot potentsiaalsete terviseprobleemide kohta. (lk 17)

[Sotsiaal ja tervishoid]

- Suurendame töötukassa (töökassa) võimekust adekvaatse karjäärinõu ning töö- ja koolitusvõimaluste pakkumisel. Kasutame kaasaegseid IT-tehnoloogiaid klientide nõustamisel, teenustele suunamisel ja õpivõimaluste mitmekesistamisel. (lk 50)

[Sotsiaal ja tervishoid]

- Võtame tehisintellekti ehk krati aktiivselt kasutusele riigi infosüsteemides ja teenustes. Jätkame selleks vajaliku seadusandluse välja töötamist, et kujundada Eesti andmemajanduse ja krattide atraktiivseks katselavaks. (lk 16)

[Riigipidamine]

- Toetame erasektori poolset e-riigi lahenduste loomist ja nende ekspordi. (lk 16)

[Riigipidamine]

- Võtame valitsusintellekti ehk krati aktiivselt kasutusele riigi infosüsteemides ja teenustes.

[Riigipidamine]

- Jätkame vajaliku seadusandluse välja töötamist, et kujundada Eesti andmemajanduse ja krattide atraktiivseks katselavaks (lk 16)

[Riigipidamine]

- Innovatsioon on midagi enam kui vaid uus toode või e-lahendused – innovatsioon on loominguine

ellusuhtumine, mis aitab lahendada igapäevaseid väljakutseid uuel ja nutikamal viisil. (lk 16)

[Riigipidamine]

- Tugevdame e-riigi ja küberturbe poliitika juhtimist ja innovatsioonitegevust.

[Riigipidamine]

- Kasutame riiklike infosüsteemide arendamisel kiireid ja paindlikke (agiilseid) arendusmeetodeid ning kaasame riiklike infosüsteemide kasutajaliidese väljatöötamise rohkem tulevase kasutajaid muutes seeläbi paremaks nii riiklike infosüsteemide fassaadi kui ka sisu (lk 17).

[Riigipidamine]

- Viime e-teenused ja riigi IT-lahendused uuele arengutasemele muutes teenused võimalikult „nähtamatuks“ ja proaktiivseks. Muudame e-riigi mobiilisõbralikuks. (lk 17)

[Riigipidamine]

- Peame kõigi e-teenuste arendamisel oluliseks kasutajakeskset lähenemist ja disaini. (lk 17)

[Riigipidamine]

- Muudame eesti.ee keskkonna proaktiivseks. Näitame igale inimesele talle olulisi asju ühes kohas – kui mõni dokument sai valmis, maksude tähtaeg on saabumas jms. (lk 17)

[Riigipidamine]

- Toetame riigiasustustes ja kohalikes omavalitsustes käsitsi koostatavate andmebaaside, raportite jms tegevuste automatiseerimist, et tõsta seeläbi töötajate efektiivsust.

[Riigipidamine]

- Toetame riigi ja riigiettevõtete poolt kogutud andmete turvalist ja anonüümset kasutamist ka erasektori poolt (avatud andmete põhimõte). (lk 17)

[Riigipidamine]

- Parandame avaliku sektoriga suhtlemiseks loodud e-keskkondade tõlget. (lk 28)

[Riigipidamine]

- Arendame e-riiki nii, et inimeste ja ettevõtjate suhtlemine riigiga kõigis valdkondades oleks kaetud e-teenustega.

[Riigipidamine]

- Arendame e-riiki läbimõeldult ja jätkusuutlikult teadvustades ka selle kogukulusid ja turvariske. Hoiame avalikkust kursis nii edusammude kui probleemidega. (lk 46)

[Riigipidamine]

- Tervishoiusüsteemis tuleb luua digilahenduste ja lisainvesteeringutega efektiivne patsiendijuhtimise süsteem, mis seob omavahel ka tervise- ja sotsiaalteenused maksimaalse paranemise tagamiseks. Seejuures vajame ka regulaarse tervisekontrolli sidumist e-tervisega. (lk 49)

[Riigipidamine]

Reform

Eesmärgid

- Loo me eraldi e-residentidele suunatud teenustepaketi, mis sisaldab enim vajalikke teenuseid.

[Majandus ja konkurentsivõime]

- Rakendame üle-eestilise digiregistratuuri, mis suurendab valikuvõimalusi, vähendab dubleerivaid broneeringuid ning seega lühendab ravijärjekordi.

[Sotsiaal ja tervishoid]

- Jõustame realselt ja eranditeta põhimõtte, et riik tohib küsida andmeid vaid üks kord (lk 6)

[Riigipidamine]

- Riigi hoitavate andmete maksimaalse kaitstuse tagamiseks viime lõpule 2016. aastal algatatud andmesaatkondade võrgu rajamise.

[Riigipidamine]

- Minna üle masinloetavatele e-arvetele ja tšekkidele.

[Riigipidamine]

- Looa kõigile Eesti inimestele võimalus säilitada oma perekonnaarhiivi turvaliselt riigipilves.

[Riigipidamine]

Põhimõtted

- Tagame IT-hariduse ja digipädevuste arendamise kõigis haridusastmetes, aga ka täiskasvanute digiõppe. Soovime, et iga Eesti inimene, lapsest vanavanemateni, peaks

arvutikasutust elementaarseks oskuseks.

[Haridus ja teadus]

- Pöörame erilist tähelepanu kõrgharidusega spetsialistide ettevalmistamisele, sest piisava arvu

ja kvalifikatsioonita spetsialistideta pole e-riik võimalik.

[Haridus ja teadus]

- Näeme küberturvalisust ühe e-Eesti eelisarendusvaldkonnana, mistõttu peame vajalikuks küberturvalisusega tegelevate ettevõtete toetamist.
[Majandus ja konkurentsivõime]
- Arendame edasi uusi investoreid ja töökohti ligimeelitavat e-residentsuse programmi.
[Majandus ja konkurentsivõime]
- Toetame ja ergutame ettevõtteid senisest enam kasutama digilahendusi ja automatiseerimist tootmises ja juhtimises, et seekaudu tõsta nende konkurentsivõimet.
[Majandus ja konkurentsivõime]
- Tagame internetiühenduse võimalused kõikjal Eestis. (lk 28-30)
[Majandus ja konkurentsivõime]
- Loome ajakohase internetipõhise riigi, omavalitsuse ja erasektori sotsiaalteenuste pakkujaid koondava teeninduskeskuse, et teave erinevate teenuste kohta oleks lihtsalt leitav ja ligipääsetav. (lk 15)
[Sotsiaal ja tervishoid]
- Senisest enam tuleb kasutada digitehnoloogiaid ja muid teadussaavutusi (lk 18, „Terved inimesed, terve ühiskond“)
[Sotsiaal ja tervishoid]
- Soodustame e-konsultatsioonide laialdasemat kasutamist ning uute teenuseemulite (kaugjälgimine, interaktiivsed telemeditsiini lahendused, mobiilsed kabinetid jms) kasutamist (lk 18)
[Sotsiaal ja tervishoid]

- Kaasajastame tervise infosüsteemi eesmärgiga muuta kõik erievates etappides patsiendi kohta kogutud terviseandmed hõlpsalt kättesaadavateks ja töödeldavateks. Seda on vaja nii arsti töölauale vahetute raviotsuste kiireks langetamiseks kui ka uudsete, suurandmete analüüsil ja tehisintellektil põhinevate rakenduste väljatöötamiseks (lk 19)
[Sotsiaal ja tervishoid]
- Uuendame ja laiendame riigi digiteenuseid, et ettevõtete suhtlus riigiga oleks kiire, mugav ja bürokraatiavaba. (lk 3)
[Riigipidamine]
- Töötame välja ja võtame kasutusele toetusmeetmed, mis ergutavad Eesti ettevõtteid välja töötama ja kasutama rohkem digilahendusi, suurandmeid ja automatiseerimist, mis aitavad kaasajastada ja muuta efektiivsemaks tootmis- ja turustusprotsesse ning ärimudeleid (lk 4)
[Riigipidamine]
- Laiendame ettevõtetele suunatud digitaalseid riigiteenuseid, sealjuures automaatse aruandluse võimalusi.
[Riigipidamine]
- Lihtsustame e-identiteedi kasutamist ja arendame biomeetriliste andmete kasutamist, võimaldades muuhulgas erasektoril kasutada biomeetriaal põhinevat tuvastussüsteemi (lk 26)
[Riigipidamine]
- Reformierakond peab oluliseks, et riigi suhtlus kodanikega on avatud, aus ja vastutustundlik ning arvestaks ja

kasutaks tehnoloogilisi uuendusi (lk 27)

[Riigipidamine]

- Uuendame oluliselt e-valitsemist laiendades e-teenuste pakkumist kodanikele, nende ühendustele ja ettevõtetele. Võimaldame andmete kasutust kvaliteetsemate ja põhjendatud otsuste tegemiseks. Andmekasutuses peame oluliseks laiendada andmete riskasutust, sealjuures arvestades isikuandmete kaitset ning suurandmete töötlust ja analüüsi. (lk 28)
[Riigipidamine]
- E-riik on meie tugevus ning oma tugevusi tuleb pidevalt arendada ja laiendada. Reformierakonna eesmärk on viia Eesti e-riik uuele arengutasemele. Selleks peame vajalikuks valdkonna eesmärgipärast ja selget arendamist ja juhtimist, teenuste loomisel lähtumist kasutajasõbralikkusest (nt andmete ühekordne esitamine), e-lahenduste pidevat uuendamist ning neid toetava regulatiivse keskkonna tugevdamist. E-riigi arendamine on meie jaoks prioriteet.
[Riigipidamine]
- Andmeid esitatakse riigile üks kord.
[Riigipidamine]
- E-riigi lahendused peavad olema kasutajasõbralikud ja lihtsustama inimeste elu ning ettevõtete toimimist. Teenused tuleb disainida lähtudes kodanikust ja sündmusest.
[Riigipidamine]

- E-teenused tuleb teha võimalikult „nähtamatuks“, s.t. et kodanik ei pea esitama avaldusi ja taotlusi, vaid riik peab suutma õigel ajal ise õige teenuse pakkuda.

[Riigipidamine]

Riik teavitab ennetavalt dokumentide aegumisest, tuletab meelde vaksineerimisaegu jmt. Riigi e-lahendused peavad arvestama ja ennetama elukaare sündmusi.

[Riigipidamine]

- Eesti e-riigi arendamine nõuab sihipärast ja keskselt koordineeritud tegevust arusaadava juhtimise, eesmärkide ja vastutusega. Peame oluliseks, et Eesti oleks jätkuvalt maailmas ja Euroopa Liidus digilahenduste rakendamisel esirinnas.
[Riigipidamine]
- Konsolideerime riigi IT asutusi, kui see tõstab töö kvaliteeti ja vähendab kulusid. Toetame omavalitsusi kohalike e-teenuste arendamisel.
[Riigipidamine]
- Seame eesmärgiks, et Eesti võtaks esimeste seas kasutusele regulatsioonid, mis võimaldavad kasutada tehisintellekti ning loovad turvalise ja läbipaistva keskkonna uute lahenduste (nt krüptovaluutad, *blockchain*) kasutamiseks.
[Riigipidamine]
- Paneme veelgi enam rõhku Eesti e-riigi rahvusvahelisele tutvustamisele.
[Riigipidamine]
- Viia e-riigi teenused nutitelefonidesse ning tahvelarvutitesse, luues selleks lihtsasti kasutatavad rakendused.
[Riigipidamine]

- Luua eeldused riigi ja omavalitsuste kogutud andmete anonüümsele kasutamisele statistikas, teadustöös, ettevõtluses, transpordis, sotsiaalvaldkonnas ja hariduses (nn avatud andmed).
[Riigipidamine]
- Võimaldada senisest suuremat andmete riskasutust.
[Riigipidamine]
- Võtta kasutusele rakenduste keskkond (inglise keeles *sandbox*), kus ettevõtjad saavad testida tegelike andmete peal lahendusi, mida riik võiks kasutusele võtta.
[Riigipidamine]
- Toetada eestikeelse kõnetuvastussüsteemi arendamist.
[Riigipidamine]

- E-riik ei saa olla pikaajaliselt edukas, kui pole piisavalt spetsialiste avalikus ja erasektoris lahenduste arendamiseks, arukaid ja haritud kasutajaid ning ei suudeta tagada küberturvalisust ja privaatsust. Samavõrd oluline on e-lahenduste senisest oluliselt laiem kasutamine erasektoris.
[Riigipidamine]
- Peame eriti oluliseks pöörata tähelepanu küberhügieenile, sellega seotud teadmiste ja harjumuste levikule.
[Riigipidamine]
- Investeeringe koostöös erasektoriga senisest veelgi enam e-riigi lahenduste turvalisusesse.
[Riigipidamine]

SDE

Eesmärgid

- Käivitame üle-eestilise digiregistratuuri. Sellest on abi nii patsientidele, et nad saaksid abi kiiremini, kui ka arstidele, et nad saaksid töökoormust paremini plaanida.
[Sotsiaal ja tervishoid]
- Tagame tervishoiuspetsialistidele vajalikele andmetele juurdepääsu e-tervise infosüsteemis ka näiteks

hooldekodus töötavale öele, logopeedile, füsioterapeudile ja kaitseväge arstidele.

[Sotsiaal ja tervishoid]

- Loomes e-tervise lahendustega integreeritava patsiendi iseteenindusportaali, mille eesmärk on tõhustada arsti ja patsiendi vahelist suhtlust. (lk 13)
[Sotsiaal ja tervishoid]

Põhimõtted

- Toetame eesti keele innovaatilise õpetusmudeli väljatöötamist vene õppekeelega koolidele koos tänapäevaste infotehnoloogial põhinevate õppematerjalide väljaandmisega eestikeelse aineõppe teostamiseks. (lk 41)
[Haridus ja teadus]

- Tootlikkuse tõstmiseks toetame nii riigi osalemist ettevõtete kõrgtehnoloogiahangetes kui ka innovatsioonikomponendi arvestamist riigihangetel. (lk 35)
[Majandus ja konkurentsivõime]

- Jätkame politsei, prokuratuuri ja kohtute menetluse digitaliseerimist ja laiendame e-teenuste kättesaadavust ning tagame selleks vajaliku info- ja kommunikatsioonitehnoloogia rahastuse. (lk 52)
[Riigikaitse ja sisejulgeolek]
- Digitaalsed lahendused võimaldavad sujuvat raviteekonda ning infovahetust, et inimesed saaksid parimat võimalikku abi. (lk 10)
[Sotsiaal ja tervishoid]
- Arendame andmevahetust tervise infosüsteemi ja sotsiaalkaitse infosüsteemide vahel. (lk 12)
[Sotsiaal ja tervishoid]
- Arendame terviseennetust, mis põhineb nüüdisaegsetel ja individuaalsetel nutirakendustel terviseinfo edastamiseks. (lk 12)
[Sotsiaal ja tervishoid]
- Loomes uued innovatiivsed digilahendused eakatele ja puudega inimestele ühiskondlikus elus ja töös osalemiseks. (lk 16)
[Sotsiaal ja tervishoid]
- Kasutame nüüdisaegset IT-tehnoloogiat klientide nõustamisel, teenustele suunamisel ja õpivõimaluste mitmekesistamisel. (lk 29)
[Sotsiaal ja tervishoid]
- Arendame digitaalset demokraatiat – kasutame osalusdemokraatia arendamiseks tänapäevaseid suhtluskanaleid. (lk 46)
[Riigipidamine]
- Toetame e-teenuste eksporti ja osaleme aktiivselt rahvusvahelises koostöös, et hõlbustada riikidevahelist digitaalkoostööd ja arendada õiguslikku raamistikku, mis reguleerib digitaalset majandust, e-teenuste ja teiste digilahenduste pakkumist. (lk 60)
[Riigipidamine]